

POSTANOWIENIE

Dnia 28 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z wniosku B. W.

przy uczestnictwie D. W., A. K.

i T. O.

o stwierdzenie nabycia spadku po P. W.,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 28 sierpnia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania D. W.

od postanowienia Sądu Okręgowego w P.

z dnia 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt [...]

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od uczestnika D. W. na rzecz wnioskodawczyni B. W. kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2019 r. Sąd Okręgowy w P. uwzględnił apelację wnioskodawczyni B. W. od postanowienia Sądu Rejonowego [...] w P. z dnia 20 lipca 2018 r., zmieniając zaskarżone postanowienie dotyczące stwierdzenia nabycia spadku po P. P. W. Inaczej niż Sąd Rejonowy, Sąd drugiej instancji stwierdził, że testament spadkodawcy był ważny i nie został sporządzony w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji oraz wyrażenie woli (art. 945 § 1 pkt 1 k.c.) ani pod wpływem błędu (art. 945 § 1 pkt 2 k.c.). W szczególności, zdaniem Sądu Okręgowego, brak było podstaw, by przyjąć,

że przy sporządzaniu testamentu spadkodawca pozostawał pod patologicznym i wynikającym z jego choroby wpływem swojej żony, podlegając jej manipulacji co do sposobu postrzegania relacji rodzinnej z synem D. W. W ocenie Sądu Okręgowego z materiału dowodowego nie wynika nic innego, jak co najwyżej pewna podległość emocjonalna spadkodawcy wnioskodawczyni, nie odbiegająca od powszechnego w relacjach małżeńskich podporządkowania jednego z małżonków drugiemu.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez uczestnika D. W. Wnosząc o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazał on na występowanie w sprawie dwóch istotnych zagadnień prawnych oraz na oczywistą zasadność skargi. Za istotne zagadnienia prawne skarżący uznał odpowiedź na pytanie, czy do zastosowania art. 945 § 1 pkt 1 k.c. jest wymagane, by podległość testatora osobom trzecim miała charakter patologiczny, a także na pytanie, czy art. 945 § 1 pkt 2 k.c. powinien być stosowany do każdego z rozrządzeń testamentowych z osobna, czy do testamentu jako całości.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawczyni wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżących, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze

publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Zagadnienie ma cechować się istotnością, czyli być doniosłe z uwagi na rangę zawierającego się w nim problemu prawnego oraz jego znaczenie wykraczające poza potrzeby rozstrzygnięcia sprawy, w której wniesiono skargę. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 23 listopada 2010 r., II CSK 344/10, niepubl., z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, niepubl., z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, niepubl., i z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, niepubl.).

Zagadnienia prawne sformułowane przez uczestnika nie spełniają wyżej sprecyzowanych w judykaturze Sądu Najwyższego wymagań. Skarżący ograniczył się do sformułowania pytań, nie przeprowadzając żadnego pogłębionego wywodu prawnego wspartego orzecznictwem i poglądami doktryny dla wykazania, że jego wątpliwości stanowią istotne zagadnienie prawne wymagające zaangażowania Sądu Najwyższego.

Ponadto, szczegółowy krąg przesłanek, które powinny zostać wzięte pod uwagę przy badaniu świadomości i swobody spadkodawcy na gruncie art. 945 § 1 pkt 1 k.c. zawsze musi zostać ustalony ad casum, z uwzględnieniem specyfiki konkretnej sprawy. Nadaje to problemowi, który wskazał skarżący, charakter zbyt kazuistyczny, by było możliwe sformułowanie w jego ramach abstrakcyjnego i ogólnego zagadnienia interpretacyjnego, które odpowiadałoby przesłance

istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Należy także zauważyć, że jak wynika z lektury całego uzasadnienia Sądu Okręgowego, eksponowane przez skarżącego wymaganie „patologicznego” wpływu zostało użyte raczej jako formuła retoryczna - mająca podkreślić szczególną intensywność omawianego wpływu - nie zaś jako przesłanka stosowania art. 945 § 1 pkt 1 k.c. w ścisłym rozumieniu.

Niezależnie od powyższego w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że sugestie osób trzecich nie wyłączają swobody powzięcia decyzji przez testatora, gdyż w przeciwnym wypadku niemal każde oświadczenie woli dotknięte byłoby omawianą wadą, rzadko bowiem człowiek działa zupełnie swobodnie. Jednakże na gruncie art. 945 § 1 pkt 1 k.c. który w szczególności służy do chronienia swobody testowania nie wskazując, nawet przykładowo, jakichkolwiek przyczyn mogących ją wyłączać, należy przyjąć, że choroba testatora i ogólny stan jego zdrowia, które doprowadziły do takiego osłabienia jego aktywności i siły woli, że nie jest zdolny, mimo posiadania świadomości, do przeciwstawienia się naciskom osób, bez których opieki nie może egzystować - wyłącza swobodę testowania (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2017 r., I CSK 551/16, niepubl., z dnia 14 grudnia 2011r., I CSK 115/11, niepubl. i z dnia 21 kwietnia 2004 r., III CK 523/02, niepubl.). W stanie faktycznym sprawy, którym Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym jest związany nie stwierdzono jednak by taki stan rzeczy miał miejsce.

Analogiczny problem nadmiernej kazuistyki dotyczy także drugiego z zagadnień, który sformułował skarżący. Zakres treści testamentu podlegający ocenie z perspektywy konstrukcji błędu pozostaje z istoty rzeczy kwestią konkretnych potrzeb, warunkowanych specyfiką sprawy. Trudno przyjąć, by kwestia ta - w postaci, w jakiej sformułował ją skarżący - mogła stać się podstawą do wyrażenia przez Sąd Najwyższy zgeneralizowanego poglądu co do wykładni art. 945 § 1 pkt 2 k.c. Formułując to zagadnienie skarżący nie wskazał przy tym jakichkolwiek skonkretyzowanych wątpliwości interpretacyjnych, które występowałyby w jego ramach, co tym bardziej uniemożliwia stwierdzenie, by doszło do spełnienia przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Dostrzeżenia jedynie wymaga, że ewentualna nieskuteczność wydziedziczenia wynikająca z niespełnienia wymagań zawartych w art. 1008 i art. 1009 k.c. pozostaje bez wpływu na ważność pozostałych rozporządzeń testamentowych i jako taka nie podlega badaniu w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku. Bezpodstawność wydziedziczenia powoduje, że osoba wydziedziczona bez przyczyny zostaje wyłączona od dziedziczenia ustawowego, ale może domagać się należnego jej zachowku. W orzecznictwie i doktrynie nie budzi wątpliwości, że skoro wadliwe wydziedziczenie nie wywołuje skutku zamierzonego przez ustawodawcę, uprawniony może dochodzić zachowku powołując się na nieważność lub bezskuteczność wydziedziczenia (por. m.in. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 1961 r., I CR 365/60, OSPiKA 1962, z. 3, poz. 74, uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1975 r., III CZP 15/75, OSNC 1976, nr 3, poz. 38 i z dnia 13 marca 2008 r., III CZP 1/08, OSNC 2009, nr 4, poz. 52 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1974 r., I CR 873/74, niepubl., z dnia 7 listopada 2002 r., II CKN 1397/00, niepubl., i z dnia 23 czerwca 1998 r., III CKN 561/97, niepubl.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym - a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, nie publ. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, nie publ.).

Powołując się na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, skarżący nie wskazał jednak jakichkolwiek konkretnych argumentów, które potwierdzałyby spełnienie tej przesłanki w sprawie. Nie uwzględnił także, że skarga kasacyjna winna być tak zredagowana i skonstruowana, by Sąd Najwyższy nie

musiał poszukiwać w jej podstawach lub ich uzasadnieniu elementów kreatywnych skargi. Samo przytoczenie treści art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie wystarcza, by wykazać, że skarga kasacyjna jest w rzeczywistości uzasadniona w stopniu oczywistym. W konsekwencji analiza wniosku, na tle podstaw skargi oraz motywów zaskarżonego orzeczenia, z uwzględnieniem związania Sądu Najwyższego podstawą faktyczną zaskarżonego rozstrzygnięcia (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.), nie prowadzi do oceny, że stanowi ono rezultat jaskrawych błędów w podejmowanych działaniach procesowych czy wykładni prawa.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego należnych wnioskodawczyni Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 520 § 3 w związku z art. 391 § 1 i z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 i § 6 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).